

Utrechtse advocaat-stagiaire drie dagen vast

Lydia W. Plantenga

advocaat-stagiaire te Breukelen-Utrecht

De Utrechtse advocaat-stagiaire Lydia Plantenga won bij OSR een lang weekendje penitentiaire inrichting.

17 FEBRUARI 2005, 10:30

Met natte haren van de verplichte douche liep ik de afdeling op. In de ene hand een doorzichtige vuilniszak met mijn spullen die de controle hadden doorstaan, een kleinere doorzichtige zak met 'welkomstpakket' en een zakje met de rode slippers die ik daarnet had gebruikt. *Eigendom P.I. Breda*. In de andere hand de doorzichtige zak met mijn kleding plus een bekertje voor urine ter controle op cannabisgebruik. Ik liep achter de penitentiaire inrichtingswerker (PIW) vier trappen op. Vele ogen waren op mij gericht, er kwam 'een nieuwe' op de afdeling. Een uur eerder was me gezegd: 'Je bent vanaf nu gedetineerd.'

Enkele uren eerder reed ik nog in volledige vrijheid met mijn koffer vanuit Utrecht richting Breda. Op weg naar de prijs die ik had gewonnen bij OSR: hoe zou je willen vieren dat je je VSO hebt afgerond? Het origineelste antwoord zou winnen. Mijn antwoord: een geheel verzorgd weekendje weg in een P.I. naar keuze.

Eenmaal gearriveerd bij de Bredase Penitentiaire Inrichting voor vrouwen stapte ik naar binnen en legde mijn advocatenpas en rijbewijs in het vakje onder het raam, zoals wanneer ik een cliënt bezoek. 'Ik wil hier graag een paar dagen verblijven.' 'Dan moet u met een panty over uw hoofd naar de overkant lopen en daar de bank beroven.' De vrouwelijke PIW'er wist echter wel waar het over ging en belde naar *de visitatie*: 'Die mevrouw is er'.

Nadat ik gefouilleerd was, werd ik in een minieme cel gezet, terwijl de PIW'ers mijn spullen doorzochten. Eeuwen zat ik in de steeds kleiner wordende cel – al zal het niet langer dan een halfuur hebben geduurd. Net voor de deur dicht ging vroeg ik: 'Ik neem aan dat ik al mijn spullen zondag terugzie?' 'Zoals een echte gedetineerde' aldus een PIW'er.

Ik werd uit de ophoudcel gehaald voor de

douche, die elke gedetineerde bij binnenkomst moet nemen. Controleurs stonden erbij. Haar wassen is verplicht, evenals het dragen van slippers van de inrichting. Eigen doucheslippers zijn niet toegestaan. 'Zijn ze gedesinfecteerd?' 'Weer een echte gedetineerdenvraag, je begint het te leren.'

Daarna het schoonmaken van de douche. 'Je mag de dweil even neerleggen, dan mag je even met de trekker en de dweil naar achteren lopen, anders krijgen we vieze voeten en dat is niet de bedoeling. Er komen nog meer klanten vandaag.' Daarna werd me duidelijk gemaakt welke spullen niet mee mochten, en waarom niet. Geen visitekaartjes, bijvoorbeeld, 'anders verdien jij eraan en wij niet, en dat is niet de bedoeling'.

Of ik wilde meewerken aan een 'inkomsten-uc-tje'. 'Een wat?' Een urinecontrole, om te controleren of ik de laatste drie maanden cannabis had gebruikt. En wilde ik een telefoonkaart (€ 5,00) kopen, en een televisie (€ 3,97 per week) huren? En wat ik wilde eten, rijst of aardappelen? 'Aardappelen zijn er in variaties, rijst is altijd rijst'... 'Dan eet je dus vier dagen rijst.'

Op naar de plaats van bestemming: cel 228 op de tweede etage van unit 2, kant A. De weg die ik zou leren kennen, was op dat moment een doolhof.

Toen het benauwende en surreële moment: de celdeur voor mijn neus. Het volgende moment stond ik binnen, om er voorlopig ook niet meer uit te komen. Mijn etage had het soberste regime van de unit. 'Aan jullie wordt eigenlijk geen aandacht besteed. Het wettelijke minimum dat krijg je wel, maar meer ook niet.'

Ik kon één 'inkomstentelefoontje' plegen, 'dat doen we ook niet altijd'. Ik belde mijn advocaat. Maar zoals het een echte strafrecht-

advocaat betaamt, was die niet op kantoor. Daarmee was mijn belbeurt over, pas twee dagen later mocht ik weer. Vrijdags is er geen recreatie-uurtje, dus kun je niet bellen en ook niet douchen. Maar omdat mijn advocaat had teruggebeld naar de inrichting, werd ik alsnog op een lijst geplaatst, zodat ik mijn advocaat de volgende dag mocht bellen. Gelukkig had ik geld bij me en kon ik de tv en de telefoonkaart betalen. Ook kon ik enkele bestellingen plaatsen op de boodschappenlijst. Zodoende beschikte ik over een schrijfblok en pen, fruit, kauwgom en drop. Zonder geld daar zitten, en dat zitten er velen, maakt het nog vreselijker dan het al is.

Vanwege de tv met filmkanaal dacht ik: ik vermaak me wel. Maar dat werkte alleen in het begin, toen er nog dingen geregeld moesten worden. Uiteindelijk gaat de deur definitief dicht.

De cel vond ik behoorlijk vies. Ik maakte het bed op. De matras was een keihard plastic ding, met dito kussen. Een open vuilniszak naast het bed. Lakens en dekens met vlekken, gaten en bolletjes haar. De handdoeken, washanden, pyjama en badjas (ook verplicht met douchen) zagen er net zo uit.

Om 12:00 kwam het warm eten. Twee uur later mocht ik even naar de visitatie om de urine in te leveren. Prima uitje, want ik had het al gezien binnen die vier muren. Weer de trappen af, de deuren door. Medege-detineerden keken naar mij, en ik naar hen. De meeste vrouwen zitten in hun cel, maar er lopen er altijd wel een paar rond met karren wasgoed of om te bellen.

Op de visitatie werd een vrouw geboeid binnengebracht. Zij kwam terug van een abortuskliniek. Het bezoek bleek voor niets te zijn geweest, omdat de vrouw een nuchtere maag had moeten hebben, wat de betrokken personen kennelijk niet wisten. Ik hield het perso-

neel zo lang mogelijk aan de praat, want dat gaat van de celtijd af. Een PIW'er vertelde dat er vaak vrouwen vanuit de inrichting een abortus ondergaan. Op mijn afdeling zat een hoogzwangere vrouw. Het kind mag, eenmaal geboren, maximaal negen maanden bij de moeder blijven. Vanwege dit vooruitzicht kiezen vrouwen soms voor een abortus. Er zijn in de inrichting twee cellen voor vrouwen met baby.

Om 15.30 uur werd op de cel het avondeten en tevens ontbijt bezorgd: een halve zak brood. Het beleg bevond zich in de 'weekverstreking' in het inkomstenpakket. Bij het verstrekken van het brood was er geen tijd voor praatjes. De deur ging dicht om pas de volgende middag weer open te gaan, iets wat ik toen nog niet beseftte. Dus eten, tv kijken, schrijven en eten.

De eerste nacht was de ergste, de meest onwerkelijke. Het was stil, terwijl er 's avonds en overdag continu geschreeuw te horen was. Toch werd ik diverse keren wakker, en dan zag ik waar ik was. 's Nachts zag het er nog grauwer uit dan overdag, luguber zelfs. 'Wat als er brand uitbreekt?'

18 FEBRUARI 2005

Op vrijdagochtend was ik al voor het wakken wakker en aangekleed. Op de gang werd constant met sleutels gerammeld. Ik wist niet wanneer er iemand plots mijn cel zou binnenkomen, dus wachtte ik met naar de wc gaan. Om 07.30 uur ging de deur open voor een *môgge* zonder gezicht, waarna de deur weer net zo hard dicht ging.

De lijst van mijn etage vermeldde als volgende activiteit eten, om 12.00 uur. Dat duurde dus nog even. Geen sprake van constant 'vermaak'. Even na 07.30 uur zet ik de televisie aan en kijk naar een film ('Catch me if you can'). Tegen 10.00 uur kwam er een man binnen die wat rondkeek. Ik vroeg of en wanneer ik naar de bibliotheek mocht, maar hij kwam alleen kijken 'of alles nog netjes was, of de mensen de cel niet afbreken'.

Tegen 11.00 uur mocht ik de cel uit om 'alle spullen die je niet meer nodig hebt naar de visitatie te brengen'. Dit in verband met mijn ontslag op zondag. Ik moest er sowieso heen om te tekenen, om zondag mijn spullen terug te krijgen. Ik vroeg weer naar de biblio-

VROUWEN IN DE GEVANGENIS

Op een gemiddelde dag zitten er circa 860 vrouwen in Nederlandse gevangenissen. Daarbij zijn niet de vrouwen meegerekend die illegaal in het land zijn en uitgezet moeten worden. Gedurende het hele jaar zijn er ongeveer 3000 vrouwen die korte of langere tijd in detentie verblijven. Inclusief de vrouwen die in vreemdelingenbewaring verblijven, zitten er jaarlijks rond de 4000 vrouwen vast.

De helft van de vrouwen komt in de gevangenis terecht wegens overtreding van de Opiumwet. Naast drugsmokkel zijn diefstal en vernieling de delicten waarvoor vrouwen veelal veroordeeld worden. Een klein aantal vrouwen wordt gedetineerd voor geweldsdelicten, vaak in de relationele sfeer. De meerderheid van de gedetineerde vrouwen valt in de leeftijdsgroep van 20 tot 30 jaar.

Meer dan de helft van de vrouwen in detentie is moeder. Deze moeders hebben zich net als alle gedetineerden te houden aan de bezoeksregels van de inrichting. Zij zien hun kinderen alleen tijdens het wekelijkse bezoekuur. Enkele vrouweninrichtingen hebben een apart logeershuis waar kinderen die hun gedetineerde moeder bezoeken, samen met hun moeder onder begeleiding kunnen logeren.

Kinderen van gedetineerde vrouwen verblijven zoveel mogelijk bij hun vader of bij familieleden. Kinderen voor wie geen opvang beschikbaar is, komen onder de hoede van de Raad voor de Kinderbescherming te staan. De Raad zorgt voor een pleeggezin of voor plaatsing in een tehuis. Alleen in uitzonderlijke gevallen kunnen heel jonge kinderen (tot maximaal zes of negen maanden) bij hun gedetineerde moeder verblijven.

Het is mogelijk dat een vrouw zwanger is als zij komt vast te zitten. In dat geval wordt de gedetineerde vrouw voor de uitgerekende bevallingsdatum opgenomen in het Penitentiaire Ziekenhuis in Den Haag. Soms is dit niet mogelijk en vindt de bevalling plaats in een naburig ziekenhuis. Na de bevalling worden moeder en kind teruggebracht naar de inrichting van herkomst, tenzij het kind door iemand anders kan worden verzorgd.

Vrouwen verblijven in:

- PI Breda
- PI Zuid Oost, locatie Ter Peel
- PI Utrecht, locatie Nieuwersluis
- PI Overijssel, locatie Zwolle

theek, en of ik mijn advocaat mocht bellen. Je moet sowieso overal zelf om vragen, het 'team' (klein, door bezuinigingen) doet dat niet voor je. Mijn advocaat werd gebeld via een speciale telefoon (gratis voor mij), waarna ik tien minuten spreektijd had.

's Middags was het eindelijk biebtijd, dus ging ik op zoek naar boeken, kranten en tijdschriften die ik zelf niet mee mocht nemen. Dit was de eerste contactmogelijkheid met medege-detineerden. Terwijl ik wat las, volgde ik enkele verhalen van een paar vrouwen. Die verhalen duidden niet op een rooskleurig verleden. Eén van hen was mijn buurvrouw, die gek was op een bepaald liedje. Als dat werd uitgezonden ging haar tv zo hard aan dat ik bij mijn televisie het geluid rustig kon uitzetten.

Om 14.45 uur kwam de zak brood, oftewel het avondeten plus het ontbijt voor de volgende morgen. Ik had inmiddels een eigen koelkast gecreëerd, door alles wat koel moest blijven in de kleine raamopening te plaatsen. En koel was het, het begon te sneeuwen. De raampjes waren van matglas, en konden maar een heel klein stukje open. Er was nauwelijks ventilatie.

Aan het eind van de middag was het tijd om te luchten, de enige activiteit van deze dag. Ik observeerde wat en bleef maar een 'halve lucht' – na een halfuur naar binnen – want het was erg koud. Bovendien is het opeens toch

niet zo leuk om buiten te zijn als je eerst in een lange rij wordt uitgelaten ('lekker even buitenspelen') en dan in een kooi rondjes loopt met hoge muren en prikkeldraad eromheen. Een paar toezichthouders erbij. Een mijns inziens vernederende toestand.

19 FEBRUARI 2005

Afgezien van het 'morguh' zonder gezicht om 07.30 uur, ging de celdeur pas echt open voor het middagmaal van 12.00 uur. Vanaf 07.00 uur vermaakte ik me met tv kijken en schrijven. Na het eten was het tijd voor recreatie in de 'huiskamer' van de afdeling. Dat kleine kamertje mocht je alleen verlaten om te bellen, volgens het vaste belschema dat er hing. Elk celnummer heeft tien minuten beltijd. Ik gaf mijn weekverstreking aan mijn medege-detineerden. Gelijk een goede ijsbreker, ik bleef praten met een aantal vrouwen.

Sommigen moesten tot mei of juni in dit regime voor 'kortgestraften' blijven. Ze verbaasden zich erover dat ik op zondag al naar huis mocht. En dat de regering niet goed nadacht, dat het voor de staat toch erg duur was om mij vier dagen in een cel à € 250 per dag te laten zitten omdat ik mijn verkeersboete niet betaalde (ik had daarover niets gezegd). Ook verbazing over het feit dat ik rechtstreeks hierheen was gebracht en niet op een politiebureau had hoeven zitten. Dat was pas erg, daar was dit nog niks bij.

Na weer een tijd op de cel en de zak brood, was het tijd om te luchten. Een 'hele lucht' deze keer. 'Nee, de tweede helft alleen kan niet. Het is of gaan of niet. Keuzes maken meid.' Een uur lang liep ik rondjes, pratend met een vrouw. Mijn laatste contact met de medege-detineerden, want de volgende dag zou ik om 09.00 uur worden ontslagen.

'Ja, het was eerst 17.00 uur, maar de cel is weer nodig.' Het uitje kerkdienst op zondag maakte ik niet mee. De rest van de middag en avond weer tv gekeken en geschreven, zoals elke dag.

HOTEL PRISON

Gevangenis in Nederland zijn geen hotels. Een gevangenisstraf is een straf, ook mét geld, televisie en bibliotheek. Het absoluut niet zelf kunnen en mogen bepalen wat je doet, het voortdurend opgesloten zitten, het totaal afhankelijk zijn, de manier waarop er tegen je wordt gepraat en het groot gebrek aan privacy, maken detentie tot een echte straf. Daar komt nog eens bij dat mijn ervaring onvergelijkbaar is met de situatie die een 'echte' gedetineerde ondergaat.

Het voelen van wat detentie is, is een ervaring die ik niet had willen missen, maar evenmin nogmaals wil meemaken. Het is een unieke ervaring die ik iedere strafrechtadvocaat, maar vooral ook rechters en officieren van justitie, kan aanraden. ●